

LA MEDITERRÀNIA I L'ILLA DE MENORCA

Es Mercadal, 10 d'agost de 2007

Molt bona tarda. Senyor alcalde, senyor conseller, autoritats, senyores i senyors, la Mediterrània és la nostra mar, una mar idealitzada on s'acumulen esperances i frustracions, realitats i mites, episodis de pau i de conflicte, riquesa i pobresa, tolerància i radicalitat, història i futur. Això és la Mediterrània: un univers complex i una immensa riquesa, punt de trobada de civilitzacions i espai d'intercanvi privilegiat.

Vull començar aquestes paraules de la meva intervenció amb una idea clau: reivindico la Mediterrània com a espai comú, com a font d'inspiració permanent. Una cruïlla de camins no és mai immòbil, estancada, precisa ni acabada. Més aviat, la Mediterrània és un espai dinàmic que canvia de manera contínua, que es va renovant i adaptant als nous temps.

Ramon Llull, cap al final del segle XIII, ja ho va escriure: "La Mediterrània és una correntia del món", d'idees, de valors, de projectes, de canvis, de persones, una correntia que té en Menorca una illa símbol del paradís terrenal, plena de tresors, única i extraordinària per la bellesa del seu paisatge i de la seva gent, referència cultural d'una nació que comparteix la passió per la cultura, per la identitat, per fer bo allò que ens uneix i no pas allò que ens separa.

El poeta menorquí Joan López Casasnovas la descriu de la següent manera: "Quan la vida era encara una anècdota i el futur romania al seu lloc, es configurà un bocí de terra entre les aigües. Al bell mig de la Mediterrània occidental, la mar conegué llavors un punt, equidistant de les costes peninsulars d'Hispania, del golf de Lleó i de les illes grans de Còrsega i Sardenya; amb un sud de més illes, les altres Balears germanes, i més avall la costa nord africana, l'Alger. Un punt de força metafísic, Menorca, l'atzarós caprici dels déus que regeixen la vida igual que els vents mutables sacsegen capriciosament una nau."

El poble menorquí, diu el poeta, és una síntesi de consciència i voluntat: consciència dels límits naturals, tan aclarits, i dels propis límits de l'aïllament, i voluntat ferma de superació, d'arrelament i de progrés de la realitat insular. I torno al poeta: "Un microcosmos ric i divers en la seva densitat, poblat per una gent amb identitat pròpia, oberta al mestissatge i a la interculturalitat, però ben assentada en una catalanitat que es fa palesa en les formes culturals més bàsiques: llengua i toponímia, cuina, costums..."

Recordo ara el meu primer viatge a Menorca. Devia tenir no més de vint-i-tres anys. Ja treballava, i això em permetia unes vacances una mica més eixerides. Els confesso que estava especialment content, per aquella època, perquè just abans del viatge a Menorca –per cert, preparat a consciència i fins al darrer detall– em vaig assabentar que l'exèrcit espanyol em declarava inútil per prestar-hi els meus serveis, la qual cosa, com vostès es poden imaginar, em va significar en aquell moment guanyar dos anys de la meua vida. Era el començament de la dècada dels vuitanta. Els confesso que no hauria estat més content si m'hagués tocat la loteria.

I de Reus estant vaig decidir, ja que anava a Menorca, celebrar-ho a Menorca. Vaig convidar els meus col·legues de vacances a una caldereta. Va ser la meua manera de celebrar que no havia de fer la mili. També és cert que havia sentit parlar molt de la caldereta, no l'havia tastat mai, i que pràcticament m'hi vaig gastar la paga extra de juliol, però no fer la mili bé que s'ho valia.

D'aquell primer viatge a Menorca, tot i que és el més llunyà, és del que guardo més records: albergs de menjars comunitaris, càmpings, un Ford Fiesta tronat que ens va permetre recórrer l'illa de nord a sud i d'est a oest, moltes hores de sol, de platja, de caminar, de passejar, d'aigua, de sorra, de talaiots, de cavalls, de gin, de formatge... Llavors no hi havia mòbils, ni tanta urgència d'informació instantània. Només la lectura prèviament triada per a les vacances, normalment fresca i de poca transcendència. Moltes fotografies, que llavors no eren digitals, sinó que eren diapositives, que després anaven acompanyades de les corresponents sessions de comentaris i de rialles amb els amics i amb els parents.

Aquell primer cop vaig venir en vaixell, no pas amb cabina, per cert. Tota la nit esperant l'entrada al port de Maó. Recordo el moment perfectament, perquè la matinada es presentava esplèndida. Els colors, els tons de la mar i del cel, la temperatura... Tot era magnífic. Ni fred ni massa calor, una sensació tan agradable... Aquella primera imatge de Menorca m'acompanyarà per sempre més.

Després, amb el pas dels anys, he tornat més cops. He viatjat en avió, he vingut per feina, a algun congrés, a algun acte del PSM, en aquest cas en representació del meu partit, d'Esquerra; novament per vacances, i finalment amb la família sencera, l'any passat a Es Mercadal, que dels vint-i-tres fins ara, com vostès poden imaginar, ha canviat i ha crescut de manera notable.

Però ensenyar a les filles i al fill allò que tu vas descobrir de jove és certament gratificant, malgrat la melangia; recórrer els mateixos indrets, banyar-te a les mateixes platges, navegar pels mateixos paratges, ensenyar aquests espais naturals i la història, i també descobrir nous ambients, nous espais, nous serveis, nous llocs...

En algun racó del meu cor sempre hi haurà, sempre hi ha, un espai reservat per a aquesta illa. I que consti que conec molta gent, gent que a més aprecio, que tinc en alta consideració, que estaria absolutament d'acord amb aquesta afirmació que els acabo de fer.

També he pogut visitar Menorca i les illes Balears tantes vegades com he volgut gràcies a les magnífiques obres literàries d'escriptors com Blai Bonet, Jaume Vidal, que va ser professor meu a la facultat de Tarragona, o Josep Maria Llompart, o la música recent dels Antònia Font, de Cris Juanico o dels Ja T'ho Diré, abans, entre altres.

En fi, Menorca, com deia abans, és una miqueta dintre el cor. I abans d'entrar de fons en la meva conferència no voldria continuar sense agrair a l'Ajuntament d'Es Mercadal, al seu alcalde, el senyor Ramon Orfila, la invitació per gaudir de nou d'aquesta illa i l'oportunitat de compartir amb tots vostès aquesta agradable tertúlia de vespre.

Reprenc el fil de la conferència. La idea de la Mediterrània com a espai comú d'intercanvi i de les aportacions valuoses que han fet i que faran l'illa de Menorca i la seva gent em permet enllaçar amb un concepte, un concepte complex en la política, que és el de Països Catalans.

N'hi ha que el defensem apassionadament, n'hi ha que s'hi oposen frontalment, n'hi ha que no hi dediquen ni tan sols un minut de la seva atenció. I no entraré avui aquí en la discussió política del concepte Països Catalans, però és innegable –és innegable– que existeix un substrat de fons, una noció de memòria històrica com a comú denominador.

Tinc el convenciment que la unió d'un passat compartit amb un camí de futur, que indiscutiblement hem de recórrer plegats els pobles banyats per la mar Mediterrània, és una força mobilitzadora imparable.

I, per què? Doncs perquè existeix un vincle molt fort, jo diria que fortíssim, que ens uneix, i que és la nostra cultura, una cultura que s'ha anat modelant amb la història i amb les aportacions indispensables d'arreu dels territoris de parla catalana, totes igual de valuoses i d'úniques; una cultura, la nostra cultura en majúscules, que té coses a dir, moltes coses a dir, en el món global del segle XXI. Milions de persones agermanades per una llengua, milions de persones que tenen en comú vincles històrics, milions de persones que conformen una àrea social i econòmica potent, amb personalitat pròpia dins la nova Europa i el món actual.

Més enllà de fronteres estatals, tenim paisatges comuns, tenim reptes comuns, i penso que cada cop més som conscients que el nostre futur passa per la capacitat de col·laborar, de generar sinergies, de sumar esforços en favor d'objectius també comuns, sigui en el marc de les comunicacions, de l'energia, de la immigració o de la cultura, entre altres; col·laborar, cercar complicitats des de les institucions polítiques i de govern, des de la societat civil, des del món associatiu, des del món empresarial, des de la ciutadania; tenir sempre present el que ens uneix, el que ens apropa, que és molt més que el que ens separa.

Podem parlar de lligams col·lectius invisibles que expliquen l'emoció compartida per unes notes, per uns colors, per uns mateixos paisatges. Podem parlar-ne

perquè hi són, perquè els sentim. Al cap i a la fi, què es la cultura si no l'expressió de l'ànima d'un col·lectiu, d'un poble, d'una nació? La cultura és l'expressió dels somnis, de les pors, de les il·lusions, de les alegries, també dels fracassos. La cultura, com dic, va lligada al més íntim, al que sentim dins, a la identitat de les persones i els pobles, a una forma plural i diversa però alhora comuna de llegir i interpretar la vida.

I en certa manera la història ja ens ha preparat per a l'actual context de la globalització. Per a nosaltres, culturalment, és un escenari ple d'oportunitats. Tenim molt a oferir al món.

La història del nostre poble ha fet de la tenacitat i la llibertat valors característics i irrenunciables, amb els quals ara avancem en aquest nou món del segle XXI, un món de trobades, d'aliances, de recerca de camins de convivència, de camins de llibertat.

Un món, el del segle XXI, en què cada cop tenen més importància les tecnologies de la informació i la comunicació. Cal ser presents en els nous vehicles de comunicació i cultura, i la nostra llengua, el català, ha de ser present en l'espai d'aquestes noves tecnologies. De fet, el català comença a ser-hi present: a internet amb el domini .cat, o mitjançant, per exemple, un acord que ha firmat el Govern del Principat i que permetrà accedir a més de 300.000 llibres en català des de qualsevol racó del món, des de qualsevol lloc del món, fent només un clic. S'ha de treballar i s'ha de continuar treballant perquè el català sigui una llengua útil, present amb tota normalitat als nous entorns, a les noves formes d'oci, de comunicació, de cultura; una llengua que s'estudia a més de cent seixanta universitats d'arreu del món, amb vuit mil llibres nous publicats cada any, la desena llengua més traduïda del món i la vuitena llengua oficial europea amb més ciutadans.

No ens podem plantejar el futur del català només si el veiem com una llengua històrica. Hi hem de pensar com a llengua moderna, hem de tenir molt present el que significa el segle XXI. I en aquest nou escenari tenim pendants processos importants, com el de modernitzar el llegat cultural. N'hi ha molts més, però permeteu-me que us parli d'aquests dos conceptes: actualitzar i dinamitzar la

cultura com a realitat viva, hereva del passat però íntimament lligada al present i projectada cap al futur.

A Menorca ho fa, per exemple, el grup de folk d'Es Mercadal S'Albaida, que com vostès bé saben recupera antigues melodies i romanços de tradició menorquina i els adapta als nous temps. Aquest afany per la recerca d'un so propi, amb la voluntat de fer una música d'ara a partir del que ofereix la tradició popular, és la seva reivindicació de la menorquinitat com a exponent d'aquest catalanisme cultural. És la seva aportació de riquesa i diversitat a la cultura nacional, a la cultura en majúscules que deia abans. S'Albaida és la concreció, doncs, de la idea que els exposava just a l'inici de la meua intervenció: la reivindicació de la Mediterrània com a punt de trobada de civilitzacions i de cultures, de pobles i de persones, socialment complexa, sempre extraordinària.

La cultura mediterrània s'ha anat desenvolupant gràcies a aquesta multitud d'intercanvis i de trobades entre la seva gent, de la mateixa manera que els valors del món contemporani tenen les seves arrels a la Mediterrània. En un món en què la necessitat més urgent per a la humanitat és la tolerància i el respecte a la diferència i als altres, la Mediterrània no pot ser altra cosa que referent i exemple permanent.

I anant més enllà i tot, de la mateixa manera que la Mediterrània és aquesta xarxa, o ha de ser aquesta xarxa, de convivència en la diferència, de riquesa i creativitat, també és un espai econòmic, humà i estratègic de magnitud mundial.

Aquesta zona anomenada "euromediterrània", de més de 250 milions d'habitants, escenari de conflictes i de grans lluites per la pau, font de recursos energètics fonamentals i origen de grans moviments migratoris, és una zona geoestratègica mundial. La regió que s'estén des del Marroc a Turquia, al sud de la Mediterrània, constitueix un dels espais migratoris més actius del món, un gran focus d'immigració, i al mateix temps un punt de pas molt utilitzat pels nous corrents migratoris.

Fa uns dies vaig tenir l'ocasió de ser al Marroc en una visita oficial d'una delegació del Parlament de Catalunya a la Cambra de Representants del Regne del Marroc, i vam parlar de les relacions econòmiques i comercials entre tots dos

països, però sobretot vam parlar d'immigració; dos temes d'actualitat i d'interès comú, però sobretot d'immigració.

La immigració, el fenomen migratori, és un fet imparable, i no deixa de ser conseqüència directa de les desigualtats entre unes zones i altres del planeta. L'arrel del problema, i per tant també la solució de fons, passa pel diàleg, per un diàleg franc i obert entre els països d'origen i els de destinació, per una cooperació internacional d'incidència directa als països emissors.

El de la immigració, doncs, és un repte de país, és un dels reptes més grans a què ens enfrontem en aquest moment. Malgrat les restriccions imposades, que cada vegada són més grans a tot el món, el fenomen no desapareixerà. Al contrari, l'emigració és una característica constant i en creixement, especialment a la zona sud de la Mediterrània. A l'Estat espanyol, entre deu i quinze milions d'immigrants de primera generació són originaris d'aquesta zona. L'emigració de la Mediterrània sud, que s'havia alentit durant les dues últimes dècades, és ara en una nova fase de creixement, encara que Europa deixi de ser l'única destinació i en aquest moment països com els Estats Units i el Canadà es revelin com a nous pols d'atracció.

Catalunya ha crescut i s'ha fet més diversa gràcies als immigrants, i el seu capital social ha crescut amb el conjunt de relacions, normes, actituds i polítiques que fomenten la cohesió social i la convivència ciutadana.

Avui més del 14,7 per cent de la població de Catalunya és nascuda fora de l'Estat espanyol. Això són dades recents, del gener del 2007. Això vol dir que acollim més d'un milió d'immigrants, i gestionar aquesta realitat no és gens fàcil, no és gens senzill. Segurament, parlem d'un dels grans reptes del segle XXI. Posar, doncs, fil a l'agulla per gestionar de manera correcta aquests fluxos migratoris és una necessitat indiscutible a què hem de fer front, i ho hem de fer des d'ara mateix.

No hi ha receptes, no hi ha models que es puguin copiar. El que cal és un diàleg euromediterrani entre els diversos països amb responsabilitats en aquesta qüestió delicada i difícil d'afrontar. El diàleg és un instrument útil i imprescindible en els nostres dies, perquè dóna valor a les múltiples realitats regionals,

subregionals i locals que configuren Europa. Parlo de realitats. De vegades, la rigidesa i la burocràcia de les grans estructures europees no acaben de donar bons resultats. Hem de saber treballar amb les realitats de les persones, dels pobles i dels territoris.

Cal, doncs, que aquest diàleg euromediterrani veritable sigui, a més a més, conseqüència del contacte, de la connexió que s'ha de produir en tots els nivells institucionals possibles. Les institucions d'àmbit legislatiu i executiu de nivell regional –parlo en concepte europeu, “de nivell regional” vol dir en el nostre àmbit “de nivell nacional”– expressem punts de vista concrets. Som la veu de la ciutadania, som el referent per a milions de persones, perquè estem més pròximes, som més accessibles i som més àgils. Ens correspon, doncs, participar i crear una xarxa de diàleg parlamentari que sigui viva, activa i extensa. Des del Parlament de Catalunya ho intentem, ho acabem de fer, en fem bandera, fins i tot, amb l'esperança que altres institucions d'àmbit regional s'hi sumin aviat i de manera activa.

Abans d'arribar al final, i com a conclusió de les meves paraules, els vull encoratjar a aprofitar cada oportunitat de diàleg i promoció de la convivència mútua. Els viatges, les relacions econòmiques, el moviment continu de persones, el mestissatge en la música, en la pintura, en les arts, en les arts culinàries, fins i tot, són una clara mostra del que és la civilització mediterrània, la que s'ha anat entrellaçant en el decurs dels segles fins avui. No deixem que l'esperit d'intercanvi, de creixement i de comunitat que s'ha teixit amb el pas del temps es deteriori. Fem una aposta decidida tots plegats per enfortir i promocionar els nostres valors comuns. Els convido a contribuir en aquest esforç comú per un futur millor fent pau, fent tolerància, fent respecte mutu, sobretot fent civilització mediterrània. Siguem conscients del nostre bagatge compartit i del nostre potencial de futur.

Deixin-me acabar aquestes paraules amb una història que segur que tots vostès coneixen prou bé. De fet, segur que la coneixen molt millor que no jo, però és que m'ha captivat, i he pensat que podia ser un bon final.

El metge migjorner Francesc Camps i Mercadal, conegut també amb el pseudònim de Francesc d'Albranca, va dedicar molts anys a recórrer els llocs de

l'illa recopilant les rondalles, cançons i dites pròpies d'aquesta terra. I va passar per aquí, per Es Mercadal, i va recuperar la rondalla que explica la fundació d'aquest municipi. És gràcies al seu esforç, a la seva tenacitat a valorar la memòria d'aquest poble, que avui podem conèixer la història de la fundació d'aquesta vila. Vostès ho saben, es titula *La pobla del Mercadal*.

I permeti'm, senyor alcalde, que m'atreveixi a llegir-la: "Sa fundació des Mercadal conten que es deu a un fet d'armes. Arribats es catalans i aragonesos per reconquerir l'illa de Menorca, un cos de tropes cristianes se féu terra endins, i arribades en es peu del Tor (...), els moros els tancaren es pas. Aquí embarraren es ferro: els cristians per passar i els moros perquè aquells no passassin. I els moros eren tantíssims i tan bé tenien pres el camp, i es batien amb tant de coratge, que es comandant dels cristians, anomenat Martí de Mercadal, tenint per segura sa desfeta, féu una promesa en es seu patró: que si guanyava la batalla, en aquell lloc hi fundaria una pobla i una església dedicada a Sant Martí. I guanyà sa batalla (...) Veis-vos per què, diuen, sa vila es digué tant de temps «la Pobla del Mercadal» i té per patró Sant Martí (...) Estant així d'acord els plegamins i sa veu popular."

Doncs bé, si Martí de Mercadal es va veure amb cor de guanyar la batalla, nosaltres hem de ser dignes hereus d'aquella tenacitat, d'aquella autoestima. Avui, les guerres, els xocs entre civilitzacions, només es poden superar gràcies a la força de la paraula, de la raó, del diàleg. Hem de fer nostra la normalitat, hem de convertir la nostra llengua i la nostra cultura en la més gran aportació a la causa mundial de la pau, del diàleg i del respecte entre els pobles i les cultures. És la nostra marca.

Des d'Es Mercadal també s'escriu cada dia, passa a passa, la història del nostre poble i la història de la Mediterrània.

Moltes gràcies.